

נפרצו עליה. יש מפרשים 'נפרצו' ממקום חיבורם בקנה, או שנשרו לגמרי או נדלדלו (ערא"ש). ויש מפרשים שנסדקו ונחלקו רוב עלי הערבה (עפ"י כסף משנה. ונקטו הפוסקים בשניהם לפסול).

דף לד

ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק. צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל... האחרונים פירשו (כן נקטו בפירוש דברי התוס') שלערבה צריך שיהיו שלשת הסימנים יחד, אלא שאם הקנה שלה אדום והעלה משוך, אעפ"י שאין פיה חלק רק דומה למגל – כשרה, שזהו מין ערבה אחרת מסויים, 'חילפא גילא' – כדלקמן. אבל אם פיה דומה למסר – הרי זו צפצפה ולא ערבה, אפילו אם קנה שלה אדום ועלה שלה משוך (עפ"י מהר"ם, ב"ח א"ר ופרי מגדים תרמו).

ובבכורי יעקב כתב שאין מצוי סימן אחד בלא חברו.

בתוספתא (ב) מובא סימן אחד לצפצפה; שעלה שלה כמסר. ובערבה נתנו (לגרסתנו) שני סימני הכשר – אדום וארוך, ושני סימני פסול – לבן ועגול. ומשמע כדברי האחרונים שהדומה למסר פסולה בכל אופן, שזהו צפצפה. ואולם אם יש לה סימני ערבה ואין עליה כמסר – כשרה (ע' שבת הלוי ח"ח קמט), אלא לפי שאין מצוי מקצת מהסימנים [מלבד חילפא גילא] לכך נקטה הברייתא שלשת סימני הערבה והצפצפה ביחד, וכ"מ ברמב"ם ז,ד.

(ע"ב) רבי עקיבא אומר: כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת. ומכל מקום משום הידור מצוה צריך שלשה אף לרבי עקיבא (ר"ן בשם רמב"ן).

וזהו שאמר רבי ישמעאל אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום, שאף לאחר שחזר בו נקט שלשה הדסים, כי מצוה בשלשה (עפ"י תורי"ד).

אמר שמואל הלכה כרבי טרפון – ששלשתם קטומים כשרים. ואף על פי שלמעלה סתמה המשנה נקטם ראשו פסול – אין הלכה כאותה משנה אלא כשמואל שפסק כרבי טרפון (עפ"י רי"ף ורא"ש). ויש אומרים ש'נקטם' לחוד ו'קטומים' לחוד; נקטם היינו ראש העץ של הבד, ו'קטומים' היינו הפאות (– הענפים) היוצאים מהבד המרכזי (עפ"י ראב"ד). והמאירי פירש 'נקטם' בעלים שבראשו. ע"ע בסיכומים.

דאמר להו שמואל להנהו דמזבני אסא, אשוו וזבינו ואי לא דרישנא לכו כרבי טרפון. פירשו בתוס' שלכך נמנע מלדרוש אף על פי שנקט הלכה כרבי טרפון – משום הידור מצוה.

ומצינו בכמה מקומות בדומה לזה, שהורה שמואל להחמיר יותר מן הדין, וכגון לעיל לב: לענין שיעור ארבעת המינים. וע"ע כיו"ב בספר לקוטי הלכות נדה כה.. ושם בע"ב בהוראת שמואל לרב יהודה להחמיר מפני שאין הכל בקיאים. וכן מצינו שהחמיר על עצמו בדבר שנקט בו התר. ע"ע: ביצה כט. כתובות יד. כב. פסחים ק. (לפרשב"ם), שו"ת הרא"ש לא, (ושם כב,ח); תוס' שבת קמג. (ד"ה שמואל), ובמובא ביוסף דעת בכורות נה:

תלתא קטומי שכיחי חד ולא קטום לא שכיח. יש מפרשים שבמקומו של שמואל לא היו גדלים הדסים והצטרכו להביאם ממרחק ומתייבש ראשו ומתוך שהוא רך נקטם (עפ"י רמב"ן). וי"א שמדובר כאן על קטימת הפאות והבדים הקטנים העולים מן הענף, שרחוק למצוא ענף הדס שלא יצאו בו פאות ובדים מצדדיו (עפ"י ר"ן).

ויש מי שפירש: בטורח אתה מוצא שיגיע העבות עד ראשו, שלכך היו קוטמים אותם עד מקום העבות
שיהא בראש ההדס, כי שם עיקר המצוה (עפ"י תורי"ד).
ואולם להלכה כתבו פוסקים ש'עבות' כשר אף כשהוא למטה (עפ"י טור ורמ"א תרמו,ו).

*

רמזי ערבה

כידוע ממדרשי רז"ל ומשאר ספרים הקדושים, הערבה מסמלת את האנשים שאינם עושים
פירות, ואין בהם לא טעם ולא ריח. עוד אמרו שהערבה דומה לשפתיים ורומזת על ענין
התפילה. ולכך ב'יום ערבה', הוא יום 'הושענא רבה' שעיקר עניינו הוא התפילה והתחינה
לישועה [יום אושפיזא דדוד מלכא שאמר ואני תפלה], ביום זה מניחים ישראל את האתרוג
והלולב ונוטלים בידם את הערבה, כאומרים: אין בנו טעם תורה ולא ריח מצוות ומעשים טובים.
כולנו דומים לערבה זו. ומה יש לנו – פה להתפלל.

שככל שהרגשת החסרון גדולה בנפש האדם, כך בקשתו להשלמה ולישועה חזקה יותר, והיא
בחינת תפילה לעני העולה על כל התפילות. ואז נענית תפילתו מן השמים, כמו שנאמר קרוב ה'
לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע.

היכן נרמז דבר זה בגמרא? – 'ערבי נחל' – הגדלות על הנחל. פרט לצפצפה הגדלה בין ההרים.
תפילת האדם ע"ב והמקובלת כאשר נמצא במקום נמוך ('נחל'), ולא כשהוא מתנשא ומתגאה
(הרים), כי אז תפילתו אינה ממעמקי לבו אלא מן השפה ולחוץ, כצפצוף בעלמא.
עוד אמרו: אינה דומה תפילת האדם שפיו נקי לתפילת מי שפגם את פיו בדיבורים אסורים
ובביטוי שפתיים שהרי 'אין קטגור נעשה סגור'. גם דבר זה נרמז במה שאמרו 'אי זהו ערבה...
ופיה חלק' – ואינו עשוי פגימות פגימות (עפ"י ספרי ר' צדוק הכהן; שפת אמת סוכות; ספר התודעה ד).

*

'יש לשים לב ולהתבונן איך המדקדקים מצוות נוטלים את הלולב, באיזו מין זהירות יוצאת
מהכלל הם אוחזים ומשגיחים היטב על ארבעת המינים כאילו היה זה מטמון יקר. ברור הוא
הדבר כי הזהירות איננה כלל וכלל בשביל חשש של הפסד ממון, אלא ישראל קדושים הם
ומרגישים חבה עמוקה לארבעת המינים אשר על ידיהם הם מקיימים את מצות ד'.
ואם כן על אחת כמה וכמה שחייב האדם ליתן אל לבו להוקיר את זולתו ולחבבו, ולהזהר
בכבודו של כל אחד ואחד פי כמה וכמה ממה שהוא זהיר באתרוג, כי הרי עם האתרוג אין
מקיימים מצוה דאורייתא כי אם זמן מועט, משא"כ המצוות שבין אדם לחברו הרי אין שיעור
ואין מספר לכל המצוות הרבות שיש בין איש לרעהו.

(מתוך רשימות הגרש"ז אויערבך. מובא בהליכות שלמה פרק י הערה 133)